КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АГАРТУУ МИНИСТРЛИГИ

КЫРГЫЗ БИЛИМ БЕРҮҮ АКАДЕМИЯСЫ

ПРЕДМЕТТИК СТАНДАРТ

ЧЕТ ТИЛИ

Жалпы билим берүү уюмдарынын 7-12-класстары үчүн

Бишкек - 2025

Иштеп чыккандар:

Шаршембиева Д. Н.	Кыргыз билим берүү академиясынын көп тилдүү жана инклюзивдик билим берүү бөлүмүнүн башчысы
Алекова Э. А.	Ош шаарындагы Г. Айтиев атындагы №37 орто мектебинин англис тили мугалими
Куцева В. С.	Куршаб айылындагы Аалам мектебинин Англис тили мугалими
Шорукова С. З.	Каракол айылынын А. Айтпаева атындагы орто мектебинин англис тили мугалими
Акимбаева К. Т.	Сокулук районундагы К.Шопоков атындагы №3 орто мектебинин англис тили мугалими
Кожогулова Н. М.	Бишкек шаарындагы № 70 окуу-тарбия комплексинин англис тили мугалими
Турдалиева А.	Бишкек шаарындагы №70 мектебинин англис тили мугалими, “Лингва” билим берүү фондунун методисти

Рецензенттер:

Абдышева Ч. А.	К.Карасаев атындагы БМУнун англис тили кафедрасынын ага окутуучусу
Цуканова Н. Э.	Токмок шаарындагы Борбордук Азия Эл аралык университетинин ага окутуучусу

Жалпы билим берүү уюмдарынын 7-12-класстары үчүн «Чет тили» предметтик стандарты Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик жалпы билим берүү стандартына, Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актыларына ылайык иштелип чыкты. Предметтик стандарт чет тилин үйрөнүүнүн максаттарына ылайык предметтин жардамы менен окуучуларды тарбиялоонун, окутуунун жана өнүктүрүүнүн жалпы стратегиясын аныктайт. Предметтик стандарттын негизинде предметтик стандартта көрсөтүлгөн ыкмалар, принциптер жана окутуу усулдарын чагылдырган окуу программалары жана окуу китептери түзүлөт. Предметтик стандарт чет тилдерин окутууга бирдиктүү мамилелерди камсыздайт, бардык типтеги жалпы билим берүүчү уюмдарда окуу процессин жөнгө салат жана Кыргыз Республикасынын мектептеринде тилдик билим берүүнү өнүктүрүүнү камсыз кылат.

МАЗМУНУ

1-БӨЛҮМ. ПРЕДМЕТТИН КОНЦЕПЦИЯСЫ, МАКСАТЫ, МИЛДЕТТЕРИ ЖАНА ОКУТУУГА МАМИЛЕЛЕР..4

2-БӨЛҮМ. ПРЕДМЕТТИН ТҮЗҮМҮ, МАЗМУНУ ЖАНА КҮТҮЛҮҮЧҮ НАТЫЙЖАЛАР...5

3-БӨЛҮМ. ОКУУ ПРОЦЕССИН УЮШТУРУУ ЖАНА КООПСУЗ БИЛИМ БЕРҮҮ ЧӨЙРӨСҮН КАМСЫЗ КЫЛУУ..14

4-БӨЛҮМ. ОКУУЧУЛАРДЫН ОКУУ ЖЕТИШКЕНДИКТЕРИН БААЛОО.................16

5-БӨЛҮМ. САБАКТЫ РЕСУРСТУК КАМСЫЗДОО 19

1-БӨЛҮМ. ПРЕДМЕТТИН КОНЦЕПЦИЯСЫ, МАКСАТЫ, МИЛДЕТТЕРИ ЖАНА ОКУТУУГА МАМИЛЕЛЕР

Чет тили жаш муундарды өз ара түшүнүшүүгө, сабырдуулуктун духунда өз ара аракеттенүүгө, башка элдердин маданиятын, алардын жашоо образын жана ойлорун түшүнүүгө даярдыгын, баарлашуу процессинде өз оюн жана сезимдерин жеткирүү жөндөмүн калыптандырууга көмөктөшкөн маданияттар аралык баарлашуунун каражаты катары колдонулат.

Чет тили ар тараптуу маалымат алмашуу, улуттук маданияттардын өз ара аракеттенүүсү, жалпы адамзаттык баалуулуктарга ээ болуу максатында окутулат.

Чет тилин 7-12-класстарда окутуунун максаты – окуучунун турмуштун ар кандай чөйрөлөрүндө баарлашуу үчүн чет тилин натыйжалуу пайдаланууга жөндөмдүү көп маданияттуу көп тилдүү инсанды калыптандыруу болуп саналат.

Милдеттер:

1. **Тарбия берүүчүлүк:** көп түрдүүлүктүн баалуулуктарын өнүктүрүү,"дүйнө картасынын" калыптанышына көмөктөшүү;
2. **Билим берүүчүлүк:** угуу, окуу, сүйлөө жана жазуу көндүмдөрүн өнүктүрүү; баарлашуу максаттарына жетүү үчүн грамматикалык формаларды жана лексикалык бирдиктерди колдоно билүү;
3. **Өнүктүрүүчүлүк:** жалпы билим берүүнүн Мамлекеттик стандартында чагылдырылган негизги компетенттүүлүктөрдү өнүктүрүүгө көмөктөшүү.

7-12-класстарда чет тилин окутуу төмөнкү **мамилелердин** негизинде жүргүзүлөт:

Компетенттүүлүк мамиле - окуучулардын жашоонун ар кандай чөйрөлөрүндө ийгиликтүү аракеттенүүсүн камсыз кылуучу компетенттүүлүктөрдү калыптандырууга багытталган билим берүү процессинин концептуалдык негизи болуп саналат.

Коммуникативдик мамиле - билим берүүдө жана турмуштук кырдаалдарда чет тилинде баарлашуу жөндөмдүүлүгүн өнүктүрөт, бул реалдуу баарлашуу кырдаалында тил жана сүйлөө көндүмдөрүн колдонууга шарт түзөт.

Функционалдык-ишмердүүлүк мамиле Лексикалык жана грамматикалык тапшырмалар, грамматикалык эрежелерди жаттоо зарылдыгын жокко чыгарат. Окуучулар практикалык маселелерди чечүү процессинде оозеки билдирүүлөрдү, сүйлөмдөрдү жана жазуу тексттерди түзүүдө жаңы сөздөрдү жана грамматиканы колдонот.

Дифференцияланган мамиле окуучулардын кызыкчылыктарын жана күчтүү жактарын эске алат. Мугалим репродуктивдүү, продуктивдүү жана креативдүү деңгээлдеги дифференцияланган тапшырмаларды сунуштайт.

Маданий мамиле окуучуларга социалдык тажрыйбасын кеңейтүүгө, спорт, күнүмдүк турмуш, адабият, элдердин каада-салттары ж.б. аркылуу үйрөнүп жаткан тилдин өлкөсүнүн маданияты менен тааныштырат. Бул аларга ар кандай жамааттардагы жүрүм-турум нормаларын түшүнүүгө, чет тилдүү өлкөлөрдүн элдеринин маданий өзгөчөлүктөрүн билүүгө, алардын маданий өзгөчөлүгүн ишке ашырууга мүмкүндүк берет.

Колдоочу окутуу. Мугалим тапшырманы аткарууга жана максаттарга жетүү үчүн колдоо көрсөтөт. Бул окуучулардын тажрыйбасына таянуу, текст менен иштөөдө диаграммаларды жана таблицаларды берүү, окуу жана көрүү учурунда текстти бөлүктөргө бөлүү, оозеки баяндама жана жазуу иштеринин планын берүү, жуптарда жана топтордо өз ара үйрөнүү жана бири-бирин карап, текшерип чыгуу, тапшырманы аткаруунун

мисалдарынан берилиши мүмкүн.

Сабакта эмоционалдык позитивдүү чөйрөнү түзүү сабакта эмоционалдык позитивдүү кайтарым байланыш аркылуу мугалимдин так жана ачык көрсөтмөлөрү, окуу жүктөмүнүн чегинде жамааттык окутуу жана өзүн-өзү баалоо аркылуу ишке ашат.

2-БӨЛҮМ. ПРЕДМЕТТИН ТҮЗҮМҮ, МАЗМУНУ ЖАНА КҮТҮЛҮҮЧҮ НАТЫЙЖАЛАР

Чет тилин үйрөтүү төмөнкү мазмундук линияларга негизделет:

- Тил системасынын элементтери тилди өз ара аракеттенүү үчүн колдонуу көндүмдөрүн өнүктүрүүгө багытталган жана тил илиминин бөлүмдөрүнүн негизги түшүнүктөрүн: орфографияны, фонетиканы, лексиканы жана грамматиканы камтыйт.
- Тилдик баарлашуу оозеки жана жазуу жүзүндөгү маалыматты окуу, сүйлөө, кабыл алуу жана түшүнүү, аны ар кандай коммуникация кырдаалында колдонуу көндүмдөрүн өнүктүрүүгө багытталган. Бул мазмундук линиянын негизин төмөнкү сүйлөө көндүмдөрүнүн ортосундагы байланыш: угуу, окуу, сүйлөө, жазуу түзөт.
- Маданияттар аралык байланыш тилдик жана маданий көп түрдүүлүккө, башка маданияттардын өзгөчөлүктөрүнө сый мамиле көрсөтүү, аны кабыл алуу жана түшүнүү, маданияттар аралык коммуникация шарттарында өз ара аракеттенүү жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүүгө багытталган.

Мектепте чет тилин колдонуу чөйрөсүнө: социалдык-тиричилик чөйрөсү, социалдык-маданий чөйрө, окуу-эмгек чөйрөсү кирет.

Материалды баарлашуу чөйрөсү боюнча тематикалык бөлүштүрүү

1-таблица.

	7-8-9 - класстар	**10-11-12- класста**
Социалдык -тиричилик чөйрөсү	Үй-бүлөдө, достор менен болгон мамилелер (жынысына жана башка айырмачылыктарына карабастан үй-бүлөдөгү жоопкерчилик). Сырткы келбет. Эс алуу жана хобби (спорт, музыка, кино жана театрга баруу, оюн-зоок парктары). Сатып алуулар. Кат алышуулар. Ден соолук жана жеке гигиена (ден соолугуңуз үчүн жоопкерчилик).	Үй-бүлөдө, достордо, мектепте инсандар аралык мамилелер (социалдык, гендердик, этникалык, жеке айырмачылыктарга карабастан толеранттуу мамиле); Адамдын сырткы көрүнүшү жана өзгөчөлүктөрү (этникалык көп түрдүүлүк, инсандык айырмачылыктар); Эс алуу жана хобби (спорт, музыка, кино жана театрга баруу, дискотека, кафе, жынысына жана башка айырмачылыктарга карабастан тандоо); шаардагы жана айылдагы жашоо; жаштар модасы; соода,

		күнүмдүк чөнтөк акча. Сергек жашоо образы (ден соолукту чыңдоо, спортту тандоо).
Социалдык-маданий чөйрө	Эс алуу жана хобби. Ийримдерге, спорттук секцияларга жана кызыгуу клубдарына катышуу (гендердик, социалдык жана башка айырмачылыктарга карабастан тандоо). Үйрөнүп жаткан тилдин мекени жана өлкөлөрү (этникалык көп түрдүүлүк). Алардын географиялык жайгашкан жери, климаты, аба ырайы, борборлору, алардын кооз жерлери (маданий эстеликтердин сакталышы). Мектеп окуучуларынын шаардык/айылдык жашоо чөйрөсү. Курчап турган чөйрөнү коргоо (Кыргызстандын экологиясы).	Азыркы коомдогу жаштар. Жаштардын эс алуусу: клубдарга, спорттук секцияларга жана кызыгуусу боюнча клубдарга баруу (гендердик, социалдык жана башка айырмачылыктарга карабастан тандоо). Окутулуучу тилдин өлкөлөрү, алардын маданий өзгөчөлүктөрү (улуттук майрамдар, маанилүү даталар, каада-салттар, түрдүү этностордун үрп-адаттары), аттракциондор, Окутулуп жаткан тил эне тили болуп саналган өлкөлөргө жана Кыргызстанга саякат; Белгилүү инсандар (анын ичинде Кыргызстан), илимге жана дүйнөлүк маданиятка кошкон салымы; Жалпыга маалымдоо каражаттары (ММК, телекөрсөтүү, радио). Жаратылыш жана экология, илимий-техникалык прогресс.
Окуу эмгек чөйрөсү	Мектеп жана мектеп турмушу (коопсуз, инклюзивдик мектеп), окулуучу предметтер жана аларга болгон мамиле. Каникул, эс алуу учурлары. Кызыкчылыктар жана кесипке багыт берүү (кесип тандоодо дискриминацияга жол бербөө). Чет тилдин ролу.	Кесиптердин азыркы дүйнөсү (келечектин кесиптери, кесип тандоодо басмырлоого жол бербөө). Келечектеги эмгек жана кесиптик ишмердүүлүк чөйрөсү, кесипти тандоо мүмкүнчүлүктөрү, жакынкы келечекке пландар. Эл аралык баарлашуу тилдери жана алардын заманбап дүйнөдө кесип тандоодогу ролу (көп тилдүүлүктүн ролу).

Предметтик компетенттүүлүктөр болуп төмөнкүлөр саналат:

Тилдик компетенттүүлүк – окуучулардын чет тилде өз оюн билдирүү үчүн тилдик каражаттарды (фонетика, орфография, лексика, грамматика) өздөштүрүшөт.

Кептик компетенттүүлүк – окуучулардын кеп ишмердүүлүгүнүн 4 түрү – сүйлөө, угуу, окуу, жазуу боюнча коммуникациялык көндүмдөрүн өнүктүрөт.

Маданияттар аралык компетенттүүлүк – окуучулар ар түрдүү улуттардын маданияты менен таанышат, алар окуп жаткан тилди колдонуу аркылуу адамдар менен мамиле түзүүгө үйрөнүшөт жана чет тилдердин маданияттар аралык байланышынын контекстинде өз өлкөсүн тааныштыруу жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүшөт.

Предметтик компетенттүүлүктөр негизги компетенттүүлүктөрдү калыптандыруунун негизи болуп эсептелет жана алар менен биргеликте өнүгөт. Предметтик жана негизги компетенттүүлүктөрдүн байланышы окуучулардын реалдуу баарлашуучулук керектөөлөрү, интерактивдүү окутуу, тарбиялык иш-аракеттердин ар кандай формалары, жашоого жакын кеп жагдайлары, кепти өнүктүрүүгө багытталган көнүгүүлөрдүн жана коомдук турмуштун көп түрдүүлүгүн чагылдырган тексттердин мазмуну аркылуу ишке ашырылат.

7-12-класстар үчүн «Чет тили» предметинин мазмуну төмөнкү деңгээлдерге туура келет[1]:

Чет тилин билүү деңгээли

2-таблица.

		7 - класс	8 - класс	9 - класс	10 - класс	11 - класс	12 - класс
Баштапкы жөнөкөй тилге ээ болуу	Баштапкы орто деңгээл Pre-Intermediate	A2 +	A2 +	A2 +			
Өз алдынча	Ортонку деңгээл/ Intermediate				B1	B1	B1+

Мазмундук линиялар жана компетенттүүлүктөр боюнча билим берүүнүн натыйжалары.

3-таблица

Мазмун-дук линиялар	Предмет-тик компетент түүлүктөр дүн мазмуну	**Күтүлүүчү натыйжалар**	
		7-8-9- класстар	**10-11-12- класстар**
Тил системасынын элементтери	**Тилдик компетенттүүлүк**		
	Орфо-графия	– үйрөнгөн лексикалык жана грамматикалык материалдын негизинде сөздөрдү окуп, жазат;	- лексикалык жана грамматикалык материалга ылайык орфографиялык көндүмдөрдү өркүндөтөт;

	Фонетика	- алфавиттин бардык тыбыштарын туура, так айтып, угууда айырмалайт; - сөздөрдө жана сөз айкаштарында туура басымды сактайт; - сүйлөмдөрдү семантикалык топторго бөлөт; - сүйлөмдүн ар кандай түрлөрүндө туура интонацияны сактайт; - угуу жана айтуу жөндөмдөрүн жакшыртат.	- туура айтуу көндүмдөрүн өркүндөтөт; - сөздөрдө жана сөз айкаштарында басымды жана интонацияны байкайт; - сүйлөмдөрдүн ар кандай түрлөрүн түзүү үчүн ритмикалык жана интонациялык көндүмдөрдү өркүндөтөт.
	Лексика	Кепте минималдуу лексиканы билет жана колдонот: 7-класс - 650 лексикалык бирдик; 8-класс - 750 лексикалык бирдик; 9-класс - 850 лексикалык бирдик; - синоним, антоним сөздөрдү маанисине жараша колдонот; - кепте жалпы жыйынды фразаларды жана кеп клишелерин колдонот.	Минималдуу лексиканы тааныйт жана колдонот: – 10-класс - 950 лексикалык бирдик; – 11-класс - 1100 лексикалык бирдик; – 12-класс - 1300 лексикалык бирдик; – синоним, антоним сөздөрдү алмаштыруу, ордуна коюу үчүн колдонот; – кепте жалпы жыйынды фразаларды жана кеп клишелерин колдонот.

	Грамма-тика	Тааный алат жана кепте колдонот: - тааныш эмес жөнөкөй сүйлөмдөр; - жөнөкөй жана татаал сүйлөмдөрдү; - суроолуу сүйлөмдөр (жалпы, атайын суроолор); - жактоочу жана терс формадагы буйрук сүйлөмдөрдү; - кыймыл-аракетти билдирүүчү учур чактагы этиш сөздөр; сүйлөп жаткан учурда болгон аракеттер; аяктаган аракеттер; - келечектеги жөнөкөй кыймыл-аракетти туюнтуу үчүн этиштер; - өткөн чактагы этиштер жөнөкөй жана үзгүлтүксүз кыймыл-аракеттерди сүрөттөө үчүн; - артикль; - зат атоочтун таандык абалы; - жөндөмдү билдирүү үчүн жасалган этиш; - сын атооч менен тактоочтун салыштырма жана үстөмдүк даражалары; - келечектеги кыймыл-аракетти билдирүү үчүн этиштер; - активдүү жана пассивдүү үн; - шарттуу сүйлөмдөр; - модалдык этиштер; - фразеологизмдер; - зат атоочтор; - тактоочтордун жасалышы; - ээлик атоочтор; - тике жана кыйыр толуктоочтор; - сын атоочтордун, зат атоочтордун сөз жасалышы; - божомолдорду билдирүү үчүн модалдык этиштер; - өткөн чакта туруктуу кыймыл-аракетти	Тааный алат жана кепте колдонот: - сейрек эмес жөнөкөй жана жалпы сүйлөмдөр, анын ичинде бир нече жагдайлар менен; - тең байланыштагы жана багыныңкы байланыштагы татаал сүйлөмдөр; - шарттуу сүйлөмдөр; - суроо сүйлөмдөрдүн түрлөрү (альтернативалуу, ажыратуучу суроолор); - ырастоочу жана терс формадагы буйрук сүйлөмдөр. - регулярдуу кыймыл-аракетти билдирүү үчүн учур чакта этиштер; сүйлөп жаткан учурда болгон аракеттер; аяктаган аракеттер; - макалалар; - жөндөмдөрдү жана каалоолорду билдирүү үчүн этиштер; - өткөн чактагы этиштер жөнөкөй жана үзгүлтүксүз, кемчиликсиз аракеттерди сүрөттөө үчүн; сын атоочтун жана тактоочтун салыштырма жана үстөмдүк даражалары; - келер чакты туюнтуучу модалдык этиштер; - пассивдүү үн этиштери: - белгисиз, салыштырмалуу жана суроолуу ат атоочтор; - санды туюндурган тактоочтор; - убакытты координациялоо.

		билдирген этиштер; - келер чакты туюнтуучу модалдык этиштер; - сандык жана сандык эмес зат атоочтор; - модалдык этиштер жана алардын эквиваленттери; - түз жана кыйыр сүйлөө; - сезүү, ойлонуу этиш сөздөр; - убакытты мерчемдөө.	
Кептик баарлашуу	**Кептик компетенттүүлүк**		
	Угуп кабыл алуу жөндөмү	Чет тилдеги текстти угуу аркылуу кабыл алат 7-класс: 1 - 1,5 мүнөт, 8-класс: 1,5 - 2 мүнөт, 9-класс: 1,5 - 2 мүнөт. - монологдун, диалогдун жөнөкөй тексттерди (негизги идея, негизги фактылар) түшүнөт; - билдирүүнүн башталышы боюнча оозеки тексттин мазмунун болжолдойт; - түшүнүү үчүн өтө зарыл болбогон бейтааныш тил материалына көңүл бурбайт.	Чет тилдеги текстти угуу аркылуу кабыл алат 10-класс: 2-2,5 мүнөт, 11-класс: 2,5 мүнөт, 12-класс: 2,5-3 мүнөт. - монологдук, диалогдук, полилогдук текстти түшүнөт - (3 адам), (негизги ойду, негизги фактыларды бөлүп көрсөтөт); - билдирүүнүн башталышы боюнча оозеки тексттин мазмунун болжолдойт; - синонимдердин жардамы менен кайрадан фразаланган маалыматты түшүнөт;

	Окуу көндүмү	Төмөнкүдөй көлөмдөгү тексттерди окуй алат жана түшүнөт: 7-класс 250 сөз; 8-класс 300 сөз; 9-класс 350 сөз. – текстин темасын, мазмунун аталышы боюнча аныктайт; – негизги ойду белгилейт; – тексттен экинчи даражадагыларды калтырып, негизги фактыларды тандап алат; – тексттин негизги фактыларынын логикалык ырааттуулугун түзөт; – текстти түшүнүү стратегияларын колдонот (синонимдер, антонимдер, түшүндүрмөлөр, кызматчы сөздөр, сөз жасоону талдоо ж.б.) – окугандары боюнча пикирин айтат; – үзгүлтүксүз эмес, татаал тексттерди окуйт (плакат, график, инфографика); – эки тилдүү сөздүктү колдонот.	Төмөнкүдөй көлөмдөгү тексттерди окуй алат жана түшүнөт: 10-класс: 400 сөз; 11-класс: 430 сөз; 12-класс: 450 сөз. – тексттин темасын, мазмунунун аталышы боюнча аныктайт; – негизги ойду белгилейт; – тексттен экинчи даражадагыларды калтырып, негизги фактыларды тандап алат; – тексттин негизги фактыларынын логикалык ырааттуулугун түзөт; – текстти түшүнүү стратегияларын колдонот (синонимдер, антонимдер, түшүндүрмөлөр, кызматчы сөздөр, сөз жасоону талдоо ж.б.) – үзгүлтүксүз эмес, аралаш, татаал тексттерди окуйт (таблица, график, гистограмма ж.б.); – окугандары боюнча пикирин айтат; – бир тилдүү түшүндүрмө сөздүктү колдонот.

	Сүйлөө көндүмү	7-класс – 10 же андан көп сүйлөм; 8-класс – 15ке чейин сүйлөм; 9-класс – 15 же андан көп сүйлөм. – сүйлөшүүнү баштайт, жүргүзөт жана аяктайт; – куттуктайт, каалоо-тилектерин айтат жана аларга жооп берет; – сылык түрдө кайра сурайт жана макулдугун/баш тартуусун билдирет; – суроо-талаптарды жана фактылык маалыматтарды берет (Ким? Эмне? Кантип? Кайда? Качан? Ким тарабынан? Эмне үчүн?); – сүйлөшүүнү жүргүзөт; – өтүнүчүн билдирет, аны аткарууга даярдыгын/баш тартуусун билдирет; – кеңеш берет жана аны кабыл алат/кабыл албайт; – аракетке/өз ара аракеттенүүгө чакырат жана ага катышууга макул/макул эмес; – өз көз карашын, өнөктөштүн көз карашы менен макулдугун/макул эместигин билдирет, шектенүү, сезимдер, эмоциялар (кубаныч, кайгы); – кептин коммуникативдик түрлөрүн колдонуу менен фактыларды жана окуяларды кыскача баяндайт: сүрөттөмө, билдирүү; – вербалдык эмес коммуникацияларды (мимика, жаңсоо, жылмаюу ж.б.) колдонот.	10-класс – 20 же андан көп сүйлөм; 11-класс – 25ке чейин сүйлөм; 12-класс – 25 же андан көп сүйлөм. – сүйлөшүүнү баштайт, жүргүзөт жана аяктайт; – куттуктайт, каалоо-тилектерин айтат жана аларга жооп берет; сылык түрдө кайра сурайт жана макулдугун/баш тартуусун билдирет; – суроо-талаптарды жана фактылык маалыматтарды берет (Ким? Эмне? Кантип? Кайда? Качан? Ким тарабынан? Эмне үчүн?); – сүйлөшүүнү жүргүзөт; – өтүнүчүн билдирет, аны аткарууга даярдыгын/баш тартуусун билдирет; – кеңеш берет жана аны кабыл алат/кабыл албайт; – аракетке/өз ара аракеттенүүгө чакырат жана ага катышууга макул/макул эмес; – өз көз карашын, өнөктөштүн көз карашы менен макулдугун/макул эместигин билдирет, шектенүү, сезимдер, эмоциялар (кубаныч, кайгы); – кептин коммуникативдик түрлөрүн колдонот: сүрөттөө, баяндоо, билдирүү, аргументтөө; – вербалдык эмес коммуникацияларды (мимика, жаңсоо, жылмаюу ж.б.) колдонот.

	Жазуу көндүмү	Төмөндөгүдөй көлөмдө тексттерди жаза алат: 7-класс: 40-50 сөз; 8-класс: 60-80 сөз; 9-класс: 90 жана андан көп сөз. – жеке кат жазат, өзү жөнүндө, атактуу адамдар жөнүндө, курчап турган дүйнө, азыркы, өткөн жана келечектеги окуялар, үйрөнүлүүчү тилдин өлкөсү жөнүндө кыскача тексттерди жазат; – тексттердин төмөнкү түрлөрүн жазат: абзацтар, эсселер, сүрөттөмөлөр.	Төмөндөгүдөй көлөмдө тексттерди жаза алат: 10-класс: 110-130 сөз; 11-класс: 140-150 сөз; 12-класс: 150 жана андан көп сөз. – жеке кат жазат, өзү жөнүндө, атактуу адамдар жөнүндө, курчап турган дүйнө, азыркы, өткөн жана келечектеги окуялар, үйрөнүлүүчү тилдин өлкөсү жөнүндө кыскача тексттерди жазат; – иш кат, резюме, мотивация кат жазат; – тексттердин төмөнкү түрлөрүн жазат: эссе-баяндоо эссе-сыпаттоо эссе-салыштыруу эссе-далилдөө
	Маданият аралык компетенттүүлүк		

Маданият аралык байланыш		– үйрөнүп жаткан тилдин өлкөсүнүн улуттук-маданий өзгөчөлүктөрү жөнүндө түшүнүккө ээ; – үйрөнүп жаткан тилдин өлкөлөрүнүн маданиятына урмат жана толеранттуулукту көрсөтөт; – сүйлөө жана сүйлөнбөгөн жүрүм-турум эрежелерин билет, рахмат айтат, сылык саламдашат жана коштошот; – үйрөнүп жаткан тилдин өлкөлөрүнүн фольклору менен тааныш; – үйрөнүп жаткан тилдин өлкөлөрүнүн маданий өзгөчөлүктөрүн өз өлкөсүнүн улуттук маданияты менен салыштырат; – чет тилдеги фразеологизмди жана макал-лакаптарды билет жана колдонот;	– үйрөнүп жаткан тилдин өлкөсүнүн маданий өзгөчөлүктөрү менен таанышат; – үйрөнүп жаткан тилдин өлкөлөрүнүн маданиятына урмат жана толеранттуулукту көрсөтөт; – үйрөнүп жаткан тилдин өлкөсүнүн улуттук-маданий өзгөчөлүктөрүнө ылайык сүйлөө жана сүйлөнбөгөн жүрүм-турумду жөнгө салат; – көп маданияттуулуктун баалуулуктарын тааныйт жана кабыл алат; – үйрөнүп жаткан тилдин өлкөсүнүн көркөм адабияты менен тааныш; – үйрөнүп жаткан тилдин өлкөлөрүнүн маданий өзгөчөлүктөрүн өз өлкөсүнүн улуттук маданияты менен салыштырат; – фразеологизмдерди, макал-лакаптарды, атактуу инсандардан цитаталарды билет жана колдонот;

3-БӨЛҮМ. ОКУУ ПРОЦЕСИН УЮШТУРУУ ЖАНА КООПСУЗ БИЛИМ БЕРҮҮ ЧӨЙРӨСҮН КАМСЫЗ КЫЛУУ

Чет тилин окутуунун өзгөчөлүгү окуучулардын баарлашуусуна, когнитивдик жөндөмдөрүн, дүйнөгө болгон көз карашын жана өз алдынчалыгын өнүктүрүүгө түрткү берүүчү окуу чөйрөсүн түзүү, бул ар бир адамдын, анын ичинде өзгөчө билим берүү муктаждыгы бар окуучулардын мүмкүнчүлүктөрүн эске алууга, билим берүүнүн инклюзивдик принцибине ылайык болуп саналат. Билим берүү чөйрөсү төмөнкү шарттарга жооп берүүгө тийиш:

Универсалдуу окуу дизайны. Окуу процессине визуалдык, угуу жана кинестетикалык ыкмаларды киргизүү кабыл алуунун ар кандай түрлөрү бар окуучулардын материалды оңой өздөштүрүүсүнө жардам берет. Жупта жана чакан топтордо иштөө балдарга бири-бирине үйрөтүүгө жана баалоого мүмкүндүк берет. Окутуунун натыйжалары окуучулардын билимге болгон муктаждыктарын эске алуу менен ишке ашырылат: чийме, жазуу иштери, эссе, видеоролик, онлайн-ресурс ж.б.

Санариптик технологияларды интеграциялоо. Заманбап санариптик инструменттерди (интерактивдүү платформалар, мобилдик тиркемелер, билим берүү ресурстары жана мультимедиа каражаттары) колдонуу билим берүү процессине ар

түрдүүлүк гана кошпостон, санариптик сабаттуулуктун өнүгүшүнө да салым кошот. Бул окуучулардын маалыматты өз алдынча издөө, талдоо жана колдонуу көндүмдөрүн өнүктүрүүгө, ошондой эле заманбап окуу шарттарына ыңгайлашууга жардам берет.

Интерактивдүү окутуу кызматташтыктын, достуктун, көп тараптуу байланыштын атмосферасын түзүү, ошондой эле окууга бардык катышуучуларды тартуу аркылуу уюштурулат.

Окуучулардын окуу-таанып билүү ишмердүүлүктөрүнүн мүнөзүнө негизделген окутуу усулдары окууга болгон мотивацияны жогорулатат, таанып билүү ишмердүүлүгүн шарттайт, предметтик жана негизги компетенциялардын калыптанышын камсыздайт.

– Окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүгө багытталган усулдар,
– Жазуу жүзүндөгү кепти өнүктүрүү усулдары;
– Салыштыруу жана талдоо жүргүзүү усулдары;
– Окуучулардын изилдөө ишмердүүлүгүн жүргүзүү усулдары;
– Биргелешип окутуу усулдары.

1. **Окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүгө багытталган усулдар** бардык окуучуларды окуу процессине тартууга, үйрөнүлүп жаткан темага болгон кызыгууну арттырууга, акыл-эс ишмердүүлүгүн активдештирүүгө жардам берет. Аларга кирет: ИНСЕРТ, схемалар, жуптап окуу, БББ, аралаш логикалык схемалар ж.б.у.с.
2. **Жазуу кебин өнүктүрүү усулдары** окуучулардын мазмунун тереңирээк түшүнүүсүнө шарт түзөт, аларды байкагыч кылып, өз көз карашын табууга жардам берет. Жазуу иштерине төмөнкүлөр кирет: RACE, Синквейн, куттуктоолор, каттар ж.б.
3. **Салыштыруу жана талдоо жүргүзүү усулдары** диаграммалар, графиктер, тегерекчелер, таблицалар аркылуу маалыматты классификациялоого, баалоого жана системалаштырууга мүмкүндүк берет, бул өздөштүрүлүүчү предметтердин окшоштуктары менен айырмачылыктарын визуалдык түрдө көрсөтүүгө мүмкүндүк берет. Аларга төмөнкүлөр кирет: Венн диаграммасы, Т-схемасы ж.б.
4. **Изилдөө ишмердүүлүгү усулу** окуучулардын аларга тилдик материалды чыгармачылык менен колдонууга, чет тили сабагын изилдөөгө айландырууга мүмкүндүк берет. Аларга: долбоор, изилдөө иштери, интервью, портфолио ж.б.у.с.
5. **Биргелешип окуу усулу** окутууда оң роль ойнойт. Чакан топтордо иштөө бардык окуучуларга катышууга, активдүү угууга, жалпы пикирлерди өнүктүрүүгө, баарлашуу жана кызматташуу көндүмдөрүн практикалоого мүмкүнчүлүк берет. Аларга: мээ чабуулу, «Ойлон, жупташ, бөлүш», мозаика – «Жигсо» ж.б. кирет.

Психологиялык жактан коопсуз чөйрөнү түзүү. Психологиялык колдоо көрсөтүү жана класста достук атмосфераны түзүү класстагы бардык окуучулардын тынчсыздануу деңгээлин төмөндөтөт. Социалдык-эмоциялык окутуунун принциптерин интеграциялоо окуучулардын эмоцияларын таануу жана башкаруу көндүмдөрүн өнүктүрүүгө, эмпатияны өнүктүрүүгө, эффективдүү баарлашууга жана конфликттерди чечүүгө жардам берет. Сабактын жүрүшүндө окуучулар эмоцияларын аташат, өздөрүнө жаккан ишмердүүлүктү тандап алышат (презентацияларды, видеороликтерди түзүү, ыр жазуу, МКТнын жардамы менен оозеки же жазуу жүзүндө жооп берүү), командалык өз ара аракеттенүү эрежелерин сактоо, бири-бирине жардам берүү жана урматтоо, бири-бирине ыраазычылык билдирүү, чыр-чатакты тынчтык жолу менен чечүүгө үйрөнүшөт.

4-БӨЛҮМ. ОКУУЧУЛАРДЫН ОКУУ ЖЕТИШКЕНДИКТЕРИН БААЛОО

Окуучулардын жекече билим алуу жетишкендиктерин жана класстагы ийгиликтерин өлчөө үчүн баалоонун үч түрү колдонулат: диагностикалык, калыптандыруучу жана жыйынтыктоочу. Чет тили сабагында окуучунун жетишкендиктерин баалоо окутуунун максаттары (күтүлгөн натыйжалары), методдору жана формалары менен тыгыз байланышта. Баалоо төмөнкү принциптерге негизделет:

1. **Баалоо ийкемдүү болушу керек.** Натыйжаларды көрүү үчүн мугалим түрдүү формаларды жана тапшырмаларды колдонот. Бул чийүү, графикалык иш, ролдук оюн, оозеки же жазуу жүзүндөгү жооп ж.б. болушу мүмкүн. Кээ бир окуучуларга тапшырманы аткарууга көбүрөөк убакыт берилет.
2. **Баалоо шыктандыруучу болушу керек.** Мугалим окуучулар жана ата-энелер менен окуунун прогрессин талкуулайт:

- окуу ишиндеги ийгиликтерди көрсөтүү,
- эң типтүү каталардын көрсөтмөлөрү,
- окууга кызыгууну стимулдаштыруу,
- коюлган баа менен окуучунун макулдугун камсыз кылуу.

3. **Баалоо жылуу маанайда болушу керек,** т.а. окуучулардын каталары эмес, жетишкендиктери бааланат. Баалоо критерийлери оң берилет (*3 тапшырма аткарылды, 5 сөз жазды*), терс формулировкалар алынып салынат (*жасай албайт, 5 ката кетирилген ж.б.*).
4. **Өзүн өзү баалоо жана өз ара баалоо.**

7-8-9-класстар үчүн 15 лексикалык бирдиктен турган лексикалык жат жазууну баалоо критерийлери

4-таблица

Туура жазылган сөздөр	Баа
12-15 сөз	5
9-11 сөз	4
6-8 сөз	3
5 жана андан аз сөз	Тапшырылган жок

10-11-12-класстар үчүн 25 лексикалык бирдиктен турган лексикалык жат жазууну баалоо критерийлери

5-таблица

Туура жазылган сөздөр	Баа
20-25 сөз	5
16-19 сөз	4
11-15 сөз	3
10 жана андан аз сөз	Тапшырылган жок

Диктантты жана тесттик тапшырмаларды баалоо төмөнкүдөй бөлүштүрүлөт:

- «5» деген баа – тапшырманын 85 % ийгиликтүү аткарылганда;
- «4» деген баа – тапшырманын 65 % ийгиликтүү аткарылганда;

- «3» деген баа – тапшырманын 45 %дан 64 %га чейин ийгиликтүү аткарылганда;
- «канааттандыраарлык эмес» деген баа – тапшырма 45 %дан аз аткарылганда.

Угууну жана окууну баалоонун болжолдуу критерийлери

6-таблица

Критерий	**Эң жакшы**	**Жакшы**	**Канааттанды-рарлык**	**Канааттан-дырарлык эмес**
Тексттин мазмунун жана формасын түшүнүү	Тексттин негизги идеясын түшүнөт, майда-чүйдөсүнө чейин (кайталанган сөздөрдү) табат жана жыйынтык чыгарат. Тексттин формасын айырмалайт, мүнөздөмөлөрүн түшүндүрөт.	Тексттин негизги идеясын түшүнөт, деталдарды жарым-жартылай табат, синонимдерди тандап, колдонуу менен жыйынтык чыгарат. Формасын айырмалайт, мүнөздөмөлөрүн түшүндүрүүдө кыйналат.	Маалыматты жарым-жартылай түшүнөт. Кайталанган сөздөрдү таба албайт. Жыйынтык чыгарууда кыйналат. Тексттин формасын аныктоодо кыйналат.	Негизги ойду, майда-чүйдөлөрүн түшүнбөйт. Жыйынтык чыгара албайт же тексттин формасын аныктай албайт.
Салышты-руу, классифика-циялоо	3 же андан көп мүнөздөмөлөрдү салыштырат, маалыматты классификация-лайт. Текстти башка формага жана тескерисинче (диаграммага, таблицага) которот.	Салыштырууда жана классификация-лоодо 2 өзгөчөлүктү белгилейт. Диаграмманы тандайт, таянычтардын жардамы менен диаграмманы текстке которот.	Салыштырууда жана классификация-лоодо 1 мүнөздөмө тандайт. Схемадагы мүнөздөмөлөрдү жарым-жартылай чагылдырат.	Окшоштук-тарды жана айырмачы-лыктарды билбейт.
Маалымат-ты колдонуу	Текстке таянат, жоопту формулировка-лоо үчүн 4 же андан көп мүнөздөмөлөрдү тандап алат, маалыматтын негизинде	Өз жообун түзүү үчүн тексттен 2-3 мүнөздөмө тандайт.	Жоопту түзүү үчүн тексттен маалыматты тандоодо кыйналат.	Маалыматты колдонбойт.

	өзүнүн тексттин түзөт.			

Жазуу жана оозеки жооптордун (тексттин) болжолдуу критерийлери

7-таблица

Критерийлер	**Эң жакшы**	**Жакшы**	**Канааттанды-рарлык**	**Канааттанды-рарлык эмес**
Жооптун мазмуну	Ой так жана түшүнүктүү, сөздөгү басым байкалат. Сүйлөмдөр толук.	Ой тунук, сөздөрдө басым байкалат. Сүйлөмдөр жарым-жартылай аткарылды.	Ой түшүнүксүз, сүйлөмдөр толук эмес.	Жоопту түзө албайт. Сүйлөмдөр бүтпөй калган.
Лексика	Темага тиешелүү 12 же андан көп сөздөрдү колдонот. 5 же андан көп туруктуу сөз айкаштарын колдонот. Сүйлөмдөр туура түзүлгөн.	Тема боюнча 8-11 сөздү колдонот. 3-4 туруктуу сөз айкаштарын колдонот. Сүйлөмдөр туура түзүлгөн.	Сөздөрү темага жарым-жартылай туура келет, тема боюнча 7 сөзгө чейин колдонот. 2ге чейин туруктуу сөз айкаштарын колдонот. Грамматика жарым-жартылай сакталат.	Тема боюнча сөз байлыгы жок.
Тексттин түзүмү	Текст логикалык байланышта, ой толукталган.	Текст түзүмдөштүрүл-гөн, ой жарым-жартылай аяктаган.	Текст жарым-жартылай түзүмдөштүрүл-гөн, ой толук эмес.	Тексттин түзүмү жок, ой бүтпөйт.
Оозеки жооптордо интонация да текшерилет				
Интонация (оозеки жооп үчүн)	Интонация сүйлөмдүн түрүнө туура келет, басым сүйлөмдөрдүн негизги мүчөлөрүнө же логикалык маанилүү сөздөргө берилет.	Интонация сүйлөмдүн түрүнө туура келет, басым жарым-жартылай байкалат.	Интонация кээде сүйлөмдүн түрүнө дал келбей калган, басым байкалбайт.	Интонация сүйлөмдүн түрүнө дал келбейт. басым байкалбайт.

Пунктуация	Бардык үйрөнгөн тыныш белгилери туура колдонулат. Үтүр, чекит, илеп жана суроо белгилери керектүү жерлерде колдонулат.	Үйрөнгөн тыныш белгилеринин көбү туура колдонулат. Үтүрлөрдү колдонууда кичине каталар бар.	Үйрөнгөн тыныш белгилери каталар менен колдонулат, үтүрлөр, чекиттер, суроо белгилери жана илеп белгилери көп учурда жок же туура эмес коюлат.	Тыныш белгилери колдонулбайт.

5-БӨЛҮМ. САБАКТЫ РЕСУРСТУК КАМСЫЗДОО

Ресурстук камсыздоо

8-таблица.

Билим берүү ресурстарынын түрлөрү	Талаптардын мүнөздөмөлөрү
Маалыматтык-байланыш технологиялары	Башталгыч мектепте билим берүү процесси заманбап компьютердик технологиялар менен, анын ичинде техникалык каражаттар (компьютер, сканер, принтер, мультимедиялык проектор ж.б.), анын ичинде ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдар үчүн көмөкчү технологиялар (калькулятор, үн күчөткүч, кулакчын, проектор, лупа ж.б.) менен камсыз болушу керек. Заманбап МКТ каражаттары төмөнкүлөрдү камсыз кылууга тийиш: – глобалдык (Интернет) жана ички локалдык тармак ресурстарына кирүү; – интерактивдүү билим берүү ишмердүүлүктүн мүмкүнчүлүгү; – окуу мазмунун көрсөтүү. – көрүү жана угуусу начар окуучулардын материалды өздөштүрүүсүн камсыз кылуу үчүн үн күчөтүүчү приборлор (колонниктер, кулакчындар), субтитрлер. Компьютердик техниканын саны аны колдонууга мугалимдердин жана мектеп окуучуларынын техникалык-экономикалык жактан даярдыгынын талаптарына жооп бериши керек.
Санариптик билим берүү ресурстары	Мектептеги окуу процесси санариптик билим берүү ресурстары менен, анын ичинде предмет боюнча электрондук окуу китептери жана симуляторлор, издөө системалары жана Интернетте издөө

	куралдары, электрондук билим берүү ресурстарынын жыйнактары, билим берүүчү интернет-порталдар менен камсыз болушу керек. Санариптик билим берүү булактары визуалдык демонстрациялык материалдарды (плакат, таблица жана схема) алмаштыра алат. Санариптик билим берүү булактары материалдарды көрүү жана угуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылат: коштомо жазуулар, кулакчындар. Санариптик билим берүү ресурстары төмөнкү функцияларды аткарышы керек: – маалымат булактары; – керектүү маалыматты табуу үчүн куралдар; – окуу процессин уюштуруу каражаттары. Санариптик билим берүү ресурстарынын саны жана тизмеси зарылдыктын жана жетиштүүлүктүн талаптарына жооп бериши керек.
Окуу-методикалык комплекси	Окуу процесси заманбап окуу-методикалык комплекс менен, анын ичинде мугалимди керектүү методикалык камсыздоо (ченемдик-укуктук документтер, окуу-методикалык комплекстер программасы, мугалимдер үчүн методикалык сунуштар ж.б.), мектеп окуучулары үчүн жаңы муундагы окуу китептери, маалымдамалар жана сөздүктөр менен камсыз кылынууга тийиш. Окуу-методикалык комплекс төмөнкүлөрдү камсыз кылууга тийиш: – предметтик мазмунду өздөштүрүү; – кенже мектеп окуучулары үчүн окуу-тарбия иштерин уюштуруу; – окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү; – окуучулардын билим алуу муктаждыктарын эске алуу менен билимдерди, көндүмдөрдү, компетенттүүлүктөрдү өнүктүрүү: окууда кыйынчылыктары бар окуучулар үчүн, таланттуу балдар үчүн материалдар (дидактикалык карточкалар, онлайн инструменттер, графикалык органайзерлер ж.б.).